

Śliwa, Michał

"Rządy Ludowe" w Polsce 1918-1919. Z polityki wewnętrznej i zagranicznej",
Ignacy Pawłowski, Opolu 1978 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 70/4, 764-766

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

centów, tabel statystycznych giną przewodnie myśli określające istotę położenia społeczno-ekonomicznego Polski. Wartościowsze byłoby porównanie sytuacji materialnej i socjalnej poszczególnych klas i warstw społecznych w Polsce z sytuacją innych społeczeństw powojennej Europy, a przynajmniej porównanie z poziomem życia ludności zamieszkującej ziemie polskie przed 1914 r. W takim ujęciu zarysowany obraz socjalno-ekonomiczny społeczeństwa polskiego byłby pełniejszy i pozbawiony wyolbrzymionego w książce tragizmu towarzyszącego narodzinom wolnej Polski. Jeśli rozważaniom o owym położeniu Polski autor poświęca dwadzieścia kilka stron a sprawom politycznym parę zdań (s. 57—58), to w konsekwencji otrzymujemy zniekształcony obraz polskiego życia w okresie rządów ludowych. Podobne zastrzeżenia należy uczynić w stosunku do konstrukcji pozostałych rozdziałów. Wydaje się, że niepotrzebnie wydzielił autor w osobnym rozdziale (szóstym) problem: „Wysiłki «Rządów Ludowych» w formowaniu armii narodowej”, gdy w rozdziale trzecim omawia „Rolę «Rządów Ludowych» w organizacji i integracji państwowości polskiej”. Analogicznie przedstawia się sprawa rozdziałów czwartego („Polityka społeczna «Rządów Ludowych»”) i piątego („Próby likwidacji bezrobocia przez «Rządy Ludowe»”).

W rozdziale trzecim przeważają odpowiednio dobrane cytaty z wypowiedzi działaczy społecznych, polityków i historyków po 1918 r. Stąd samodzielny wkład autora jest skromny. W rozdziale tym pominięto wysiłki rządu Moraczewskiego w zakresie rozwoju oświaty i kultury, prace nad unifikacją prawną państwa, przygotowania do wyborów parlamentarnych oraz prace nad konstytucją odrodzonej Polski. Nie wydaje się trafna ocena działalności socjalnej rządu Moraczewskiego, wedle której osiągnięte zdobycze społeczno-ekonomiczne i postępowe ustawodawstwo pracy były wynikiem nacisku wywieranego przez klasę robotniczą (s. 116). M.in. autor krytykuje ministra aprowizacji za to, że polecił zaopatrzyć w żywność robotników pozostających pod wpływem ugrupowań chrześcijańsko-demokratycznych (s. 117). Sąd taki zdaje się mało poważny. Omawiając wysiłki rządu w zakresie walki z bezrobociem, Pawłowski insynuuje, iż Moraczewski nie był zainteresowany powrotem reemigrantów, obawiając się zaostreżenia sytuacji rewolucyjnej w kraju (s. 130). Tak samo nie dokumentuje tezy, iż wydatki tego rządu przekraczały aż trzykrotnie dochody państwa. Słusznie wskazuje autor w rozdziale szóstym na rolę armii w integracji narodu polskiego, lecz swoje zainteresowania skupia wokół struktury organizacyjnej sił zbrojnych, ich stanu osobowego i technicznego. Przytacza niezliczoną ilość liczb w zestawieniach i tabelach porównawczych oraz charakteryzuje nastroje panujące wśród kadry dowódczej, wyolbrzymiając istniejące wśród niej animozje i sprzeczności. W konsekwencji nie udziela odpowiedzi na pytanie postawione w tytule rozdziału.

W ostatnim, siódmym rozdziale pt. „Polityka zagraniczna «Rządów Ludowych»” autor pragnie uzasadnić wcześniej założoną tezę, iż działalność rządu Moraczewskiego w tej sferze była właściwie polityką Piłsudskiego. Prezentując tę politykę abstrahuje od ówczesnego układu sił politycznych w Europie, pomija koncepcje poszczególnych obozów politycznych dotyczących miejsca Polski w powojennym świecie. Nie przedstawia zatem pełnego obrazu ówczesnej polityki zagranicznej, osadzonej w realiach polskich i europejskich.

Książka czyni wrażenie niedokońzonego dzieła. Brak jest ogólnej oceny rządów ludowych i przyczyn ich upadku. Odnosi się wrażenie — autor kończy swoją pracę cytatem z listu Piłsudskiego do K. Dłuskiego — iż główną przyczyną upadku rządu Moraczewskiego było dążenie Naczelnika Państwa do ugody z Narodową Demokracją. Trudno to uznać za wystarczające wyjaśnienie tak ważnego problemu.

Podany w książce wykaz wyzyskanych źródeł archiwalnych, prasy i opracowań świadczy, iż autor pragnął oprzeć tę monografię na solidnej bazie źródłowej. Ale nie zdołał odpowiednio jej wykorzystać i przekazać czytelnikowi prawidłowego obrazu działalności rządów ludowych. Szwankuje także książka pod względem stylistycznym i gramatycznym; w sumie jest opracowaniem o małych walorach poznawczych i kształcących. Dzieje pierwszych dwóch rządów Polski odrodzonej oczekują nadal na swego historyka.

Mieczysław Śliwa